

1. Osnove pisanja

- a) drži telesa pri pisanju,
- b) drži in uporaba raznih pisal,
- c) orientacija na svojem telesu, prostoru in na papirju,
- d) smer pisanja od leve proti desni; od zgoraj navzdol,
- e) poteze, ki tvorijo prvine črk in števčk (z različnimi gibalno-grafičnimi vajami v prostoru in na papirju, s celim telesom, z deli telesa in z različnimi materiali).

2. Sedem osnovnih potez, prvin črk in števčk

1. vodoravna poteza, osnovna poteza iz okolja (vrv, kozolec)
2. navpična poteza – črka i (primer – ograja)
3. poševna poteza z vsemi štirimi smermi: od leve proti desni zgoraj, od desne proti levi navzdol, od leve proti desni navzdol, od desne proti levi navzgor (streha)
4. krog (žoga, krog v žogi, balon, pomaranča)
5. zgornji polkrog (dežnik, v obe smeri)
6. levi in desni polkrog (jabolko)
7. lok (želod, zgornji in spodnji lok)

Otroci narišejo poteze na velike površine (s kredo na igrišču, na tabli z mokro gobo, pisanje po zraku, sošolcu po hrbtu, po klopi, po zvezku, s prstom, obrnjeno pisalo). Vse vaje lahko učenec aktivno dela 8 min. Poteze najprej začnemo z zgodbico.

3. Paukova strategija

1. Učenci si poleg besedila vzamejo prazen list papirja in ga z navpično črto razdelijo na 2 koloni.
2. Pozorno preberejo besedilo v celoti ali če je daljše si ga razdelijo na smiselne dele.
3. Besedilo preberejo še enkrat in si podčrtajo bistvene ideje in pomembne podrobnosti.
4. Podčrtane dele besedila si zapišejo na levo stran lista oz. levo kolono; zapišejo jih s svojimi besedami, tako da je lahko zapis v obliki povzetka, izvlečka, bistvenih povedi.
5. Ko končajo zapis v levi koloni se vrnejo na začetek in na desno stran lista zapišejo le najpomembnejše ključne besede ali informacije.
6. Nato list prepognejo, da prekrijejo levo kolono in snov ponovijo s pomočjo ključnih besed. Dokler jim ponavljanje dela težave, si pomagajo še z zapiski na levi strani lista.

4. Poslušanje iz UN

Poslušajo različne zvoke, posamezne besede in povedi

1. Poslušajo različne zvoke; navajajo njihov izvor / pomen in jih gibalno, ritmično, likovno ter glasovno izražajo.
2. Poslušajo posamezne besede; v besedah prepoznavajo in ponavljajo:
 - zloge in njihovo zaporedje,
 - začetni / končni zlog in navajajo besede na isti začetni / končni zlog,
 - začetni / končni glas in navajajo besede na isti začetni / končni glas,
 - glasove in njihovo zaporedje
3. Poslušajo posamezne povedi in prepoznavajo in navajajo:
 - začetek in konec povedi ter vrsto končne intonacije,
 - zaporedje in število besed v povedi,
 - nekončno intonacijo.

5. Pojemna mapa / semantična mapa

Je metoda za aktiviranje bralčevega predznanja v obliko hierarhične mreže pojmov. Ta metoda je že znana pod imenom pojmovna mreža ali pojmovno gnezdo. Pojmovne mape zahtevajo od učenca t.i. aktivno branje – branje, ko se učenec sprašuje, kaj že ve o vsebini in kako naj nove informacije vključi v obstoječo shemo. Omogoča učencem ugotoviti v kakšnih medsebojnih odnosih so pojmi, besede.

Pojmovna mapa, lahko ji rečemo tudi:

- *metoda šestih prstov*,
- *brainstorming (nevihta možganov)* – učenca sprašujemo po asociacijah, ki jih ima na določene besede; asociacije napišemo na tablo, potem jih skušajo učenci kategorizirati v nadpomenke, enakopomenke, podpomenke;
- *miselni vzorec...*

Pojmovne mape so najučinkovitejša učna strategija. Lahko jih uporabljamo na 3 načine:

- za razvoj besedišča: ta je najbolj pogosta, učencem omogoča boljše razumevanje bralnega gradiva,
- kot pred bralno dejavnost: aktivirajo predznanje,
- kot dejavnost pri branju: na sistematičen način organizirajo informacije iz gradiva.

6. Razvojne faze branja in pisanja (po Uti Frith)

1. V slikovni (logografski) fazi otrok prepoznava in uporablja pisno sporočilo kot sliko. V tem obdobju se ozavešča o pojavu in funkciji pisanja in branja, poskuša spontano pisati in brati ter razvija različne pred bralne in pred pisalne veščine.
2. V abecedni (alfabetski) fazi se sistematično opismenjuje, t. j. sistematično spoznava odnos glas – črka (in obratno), vezavo glasov, črk v besede in besedilo.
3. V pravopisni (ortografski) fazi postane sposoben direktno prepoznavati dele besed ali cele besede, kar omogoča hkratno razumevanje prebranega ali zapisanega. Po sodobnih definicijah pri branju ne gre le za sposobnost hitrega in tekočega prevajanja črk v glasove, ampak za hkratno tvorjenje pomena v povezavi z bralčevim predznanjem, informacijo pisnega sporočila in kontekstom bralne situacije.

7. Faze v razvoju bralne-pisalne sposobnosti 2

1. Slikovna:
 - otrok prepozna besede po zunanji, slikovni podobi in širi svojevidno besedišče,
 - ozaveščanje otrok o pomenu branja in pisanja, razvijanje elementov glasovnega zavedanja, razvijanje grafomotoričnih sposobnosti,
 - otrok spontano bere in piše, zapisuje s črkami, ki jih sliši in pozna, jih kombinira s sliko ali risbo,
 - otroci ugotovijo, da je zapisovanje hitrejše od risanja (npr konj).
2. Abecedna:
 - ta poteka vzporedno s slikovno fazo,
 - čim več besed bo otrok prepoznal po globalni fazi, tem lažje se bo opismenjeval,
 - otroci naj na začetku čim več berejo besedila, v katerih se določene besede večkrat ponavljajo, berejo naj kazala in obkljukajo kaj smo že prebrali,
 - berejo naj TV spored in si npr. izpišejo ob kateri uri bodo gledali Radovednega Tačka.
3. Pravopisna:
 - urjenje branja in pisanja,
 - gre za usvajanje pravopisa, pravorečja, slovnice,

- v prvem triletju ga je zelo malo – končna ločila, velika začetnica na začetku povedi, velika začetnica pri lastnih imenih, vejica pri naštevanju, velika začetnica za eno besedna zemljepisna lastna imena, poljubček...

8. Vrste poslušanja

- 1) **razločujoče** (predstavlja osnovo vsem drugim vrstam poslušanja, sposobnosti slušnega razlikovanja odločilno vplivajo na učenje jezika, posebej govora in branja)
- 2) **priložnostno**
- 3) **z razumevanjem** (najbolj pogosta oblika v šolah. Dejavniki, ki vplivajo na poslušanje pa so:
 - slušni spomin poslušalca
 - povezanost novih informacij s poslušalčevim predznanjem
 - pozornost
 - koncentracija poslušalca
- 4) **doživljajsko** (posebna oblika poslušanja umetnostnega besedila)
- 5) **terapevtsko**

Kako razvijemo učenčevo poslušanje:

- **sposobnost razločevalnega poslušanja** (glasov, zlogov, ugotavljanje glasov...)
- **razumevanje govornih sporočil** (sledenje navodilom, ugotavljanje zaporedja slišanege)
- **navajanje učencev na osnovna pravila uspešne govorno/ poslušalske komunikacije**

Najpomembnejši sposobnosti: *zaznavska sposobnost vidnega razločevanja* oz. vizualna diskriminacija črk, glasov, besed in *sposobnost glasovnega razčlenjevanja* oz. glasovna sigmentacija.

9. Razvojna disgrafija

Gre za motnjo v razvoju grafomotoričnih spretnosti:

1. drža roke, pisala, svinčnika; drža celega telesa vpliva na to, kako bo otrok pisal; sedenje, prijem;
2. orientacija med pisanjem; otrok obrača zvezek; enkrat piše zgoraj, drugič spodaj; odmika se od levega roba; oblika črk (težko si zapomni, kje se poteza pri določeni črki začne); razmah med črkami; velikost črk; ene višje druge nižje

10. Razvijanje slušnega razločevanja in razčlenjevanja

- slušno razlikovanje dolgih in kratkih besed (dolžina zvena),
- slušno zaznavanje števila zlogov (ploskanje k besedam),
- prepoznavanje rimanih besed s pomočjo slik,
- prepoznavanje besed z enakim začetnim glasom,
- prepoznavanje besed z enakim končnim glasom,
- razlikovanje besed po določenem glasu znotraj besed,
- razločevanje glasov v nizu (npr. m-u-c-a),
- slušno ugotavljanje in simbolično prikazovanje števila glasov posamezne besede (izgovarjanje besed počasi in potegnjeno),
- ugotavljanje števila glasov,
- ustvarjanje verige besed (zima, Aleš, škarje...),
- členjenje besed na zloge in iz enega od zlogov tvorjenje nove besede (sova, sonce...),
- ugotavljanje položaja določenega glasu.

11. Vaje za slušno razločevanje in razčlenjevanje

Vaje za slušno razločevanje:

- razločevanje glasov v dvojicah (ali sta glasova enaka ali ne),
- razločevanje glasov v nizu,
- veriga besed,
- razločevanje določenega glasu v besedi (prvega, zadnjega, srednjega) - beseda je podana slišno oz. v vidni obliki,
- razločevanje glasu v parih besed (npr. v kateri besedi se skriva glas h – kost, hrib).

Vaje za slušno razčlenjevanje:

- členitev besed na zloge (izhodišče je slušno ali slikovno gradivo),
- členitev besed na zloge in iz enega od zlogov tvorjenje nove besede (npr. loka – lovec),
- členitev besede na glasove, glaskovanje,
- odstranjevanje enega od glasov iz besede (npr. bled brez b je led),
- ugotavljanje števila glasov v besedi.

12. Vidno razločevanje ali vizualna diskriminacija

Gre za:

- razločevanje predmetov,
- razločevanje abstraktnih oblik (npr. geometrijskih likov),
- razločevanje simbolov,
- prepoznavanje črk (npr. razločevanje črk med seboj, identifikacija črk in črkovnih vzorcev),
- prepoznavanje daljših enot, zlogov, besed.

Primeri vidnega razločevanja:

- primerjava vonjev,
- iskanje enakih predmetov preko sličic,
- iskanje predmetov, ki ne spadajo k ostalim predmetom,
- primerjava likov, primerjava črk, simbolov (npr. AZS, AZA),
- katera domina po številu pripada enakemu številu predmetov,
- primerjava sličic (npr. primerjava razmerij velikosti),
- iskanje črke v določeni besedi (npr. poiščeš črko Z v besedi MIZA),
- iz posameznih črk ob pravem zaporedju sestavljajo besede.

13. Razločujoče poslušanje

- Poslušajo posamezne zvoke in povedo/narišejo, kdo ali kaj jih povzroča; zvoke, ki jih slišijo, izražajo gibalno ritmično, likovno in glasovno
- poslušajo posamezne glasove in ugotavljajo, kaj lahko z njimi izražamo oz. kdaj jih slišimo
- glasove, ki jih slišijo, izražajo gibalno, ritmično, likovno in glasovno
- glas, ki ga slišijo, ponovijo in opazujejo kje in kako ga tvorijo
- na glas poimenujejo bitje/stvar na sličici ter določijo prvi zlog
- prepoznavajo prvi zlog in povedo kakšno novo besedo s tem zlogom
- povedo kakšno besedo na določeni prvi ali zadnji zlog
- glasno poimenujejo bitje/stvar na sličici, ter določijo prvi zlog, pozneje tudi zadnji zlog; povežejo sličice s tistim prvim, pozneje tudi z zadnjim zlogom
- poslušajo posamezne besede, ter določijo prvi, pozneje tudi zadnji zlog
- prepoznajo prvi/zadnji glas in povedo, kakšno novo besedo s prvim/zadnjim glasom
- povedo kakšno besedo, narišejo bitje / stvar na določen prvi ali zadnji zlog

14. Razčlenjujoče poslušanje

- Glasno poimenujejo bitje/stvar na sličici ter besedo zlogujejo
- poslušajo posamezne besede ter jih zlogujejo
- zlogujejo besede in določajo število zlogov
- ob parnih sličicah poimenujejo bitje/predmet in ugotavljajo ali se besedi slišita enako/različno in po katerem glasu se razlikujeta. Najprej začnemo z lažjimi besedami, šele nato gremo k težjim.

15. Faze govornega nastopanja

1. Določanje teme in vrste besedila

Govorec se pod vplivom spodbud iz okolja odloči za vrsto in temo besedila, nato izbranemu besedilu določi ključne besede (npr. če je opis živali, gre za metodo šestih prstov). Nato govorec dopolni ključne besede z bistvenimi podatki, ki jih določi iz teme besedila. Tema je tisto, o čemer besedilo govori, vsebina pa so vsi podatki, s katerimi predstavlja besedilo.

2. Urejanje gradiva

Govorec ureja oz. razvršča ključne besede in bistvene podatke. Odloča se v katerem delu bo kaj sporočil. Na koncu se odloči s čim bo besedilo začel in končal – jedru doda uvod in zaključek.

3. Ubesediljenje gradiva

Govorec besedilo pretvori v smiselne povedi pri čemer pa mora paziti s katerim glagolom bo poimenoval ključne besede, s katero besedo bo poimenoval ponovljeni podatek, kako bo izrazil logično razmerje med podatki, kako bo poved začel in kako končal.

4. Popravljanje osnutka in pomnjenje besedila

5. Izvajanje govornega nastopa

Govorec mora paziti da gleda poslušalce, govori dovolj jasno in glasno, razločno, dovolj hitro, tekoče in živahno ter čim bolj zorno in prosto, ter da si pri tem pomaga s ponazorili (npr. plakati, prosojnicami).

16. Integrativna metoda (oz. metoda s hkratnim pridobivanjem velikih in malih tiskanic) – zelo priporočljiva!

Prednosti za hkratno pridobivanje malih in velikih tiskanih črk:

- velike črke lahko že od vsega začetka uporabljamo v njihovi ustrezni vlogi
- od začetka omogočimo večje upoštevanje otrokovega predznanja
- onemogočimo fiksiranje na velike tiskane črke
- prehod na vezano branje je hitrejši
- branje kombinacije malih in veliki črk ponuja več vidnih oporišč
- izbor tekstov za začetno branje je večji
- ob malih črkah se otroci od vsega začetka navajajo na upoštevanje tridelnega prostora
- postopek pridobivanja črk je krajši, saj so si mnoge velike in male črke zelo podobne
- hkratno poznavanje in pridobivanje osnovnih grafemskih razlik pri t.i. kritičnih črkah D – d; B – b; b – d; b – p; d - p.

-

17. Sintetične metode

1. Metoda naravnih glasov

- Izhajamo iz primerne zgodbe do povedi, v kateri je glas v funkciji izraza človekovega razpoloženja, naravnega glasu živali ali šuma.

→ Interjekcijska metoda

- Ima za izhodišče glas, ki je človeški vzklik (interjekcija) v različnih življenjskih situacijah in ob različnih čustvih.

→ Fonomimična metoda

- ob vzklkih in drugih naravnih glasovih uporabljamo tudi mimiko obraza in pantomimo vsega telesa.

2. Fonografična metoda

- išče zvezo med črko in obliko predmeta (O – glava z odprtimi usti; I – igla)

3. Fonetična metoda (ni najbolj primerna; črka R)

- izhaja iz fonetike
 - učenci glasove pravilno izgovarjajo
 - opazujejo njihov nastanek
 - si ogledujejo slike govornih organov
- } prezamudno

18. Analitične metode

- izhajajo iz celote (teksta, besede, povedi)
- z analizo prihajajo do elementov (glasov, črk)

Metoda normalnih povedi

- učitelj pripravi učencu lahke in primerne povedi, navadno ob ilustracijah (npr. Sonja liže sladoled.).

Metoda normalnih besed

- ta zahteva na začetku pogovor in ogled slike
- pod sliko je napisano ime predmeta
- glas se pridobiva preko asociativne zveze glasu, črke, deloma tako, da se otroku zasidra beseda, v kateri se pojavlja prva črka, ki jo usvajamo. Ta beseda bo vselej povezana s to črko.
- če otroci katere izmed črk ne poznajo, je ta napisana rdeče
- v zvezi s sliko: uganke in pogovor
- učenci predmet narišejo
- analiza glasov in zlogov
- sinteza znanih glasov in črk
- učenci tudi napišejo besedo sami
- iz glasov napišejo, sestavijo nove besede

19. Analitično – sintetične metode

- izhajajo iz teze, da je za opismenjevanje potreben tako proces analize kot sinteze
- otrok pri sintezi združuje glasove v besedo, pri analizi pa analizira besedo na posamezne glasove oz. foneme
- izhodišče so vedno glasovi, ki jih začnemo s celo povedjo, z besedo ali s posameznim glasom
- po slušni analizi besede in po ugotovitvi želenega glasu iščejo učenci ta glas še v drugih besedah, v katerih je na začetku, v sredini ali na koncu
- novi glas obravnavajo še po fonetični, interjekcijski in fonografski metodi in metodi naravnih glasov
- nato učenci spoznajo črko za ta glas
- učenci istočasno spoznavajo elemente govornega in pisnega jezika

21. Štiri dejavnosti bralnih strategij

1. Predbralne dejavnosti: aktiviranje predznanja in oblikovanje napovedi v zvezi z besedilom.
2. Dejavnosti med branjem: preverjanje točnosti napovedi in tvorjenje novih napovedi.

3. Dejavnosti po branju: organizacija, prestrukturiranje in ocenjevanje informacij iz besedila.
4. Študijske strategije: načini kako si informacije zapomnimo.

22. PV3P bralna strategija

1. PREGLEJ (PRELETI)
 - preberemo naslov in si skušamo predstavljati o čem bo besedilo govorilo
 - pregledamo začetek in konec besedila, da vidimo kako na široko je tema obdelana
 - pregledamo naslove in podnaslove, pregledamo slike, grafe in napis pod sliko
 - na hitro pregledamo povzetek na koncu besedila (če je)
 - krepko označene besede...
2. VPRAŠAJ
 - se vprašamo, odstavek po odstavku
 - postavimo si vprašanja, kaj bi radi izvedeli od besedila
3. PREBERI
 - besedilo preberemo v celoti
 - poiščemo neznanke
 - dopolnimo vprašanja
4. PONOVNO PREGLEJ
 - pregledati podrobnosti,
 - pregledamo celo besedilo
 - izluščimo glavno misel, bistvo
5. POROČAJ
 - odgovarjamo na zastavljena vprašanja (svoja ali učiteljeva)
 - naredimo si kratek izvleček oz. povzetek

23. Splošna študijska strategija

1. HITRO PRELETIJO: tu izberejo vsebino in ne vedo vsega znati kar je napisano.
2. PRVO BRANJE: kjer podčrta neznanke
3. BISTVO: poišče in podčrta bistvo, poišče pomen neznank v slovarju
4. DRUGO BRANJE: išče ali podčrta, izpiše podrobnosti bistva
5. VPRAŠANJA ZA PREVERJANJE RAZUMLJIVOSTI BESEDILA: ne samo vprašanja nižjega, ampak tudi višjega nivoja, vprašanja postavlja učitelj ali učenec

24. VŽN bralna strategija

Kaj VEMO - gre za ocenitev predznanja

Kaj ŽELIMO IZVEDETI - kaj jih v zvezi s snovjo še zanima, določitev namena ali cilja

Kaj SMO SE NAUČILI - gre za povzetek nove snovi

1. Pred branjem: možganska nevihta, kategorizacija, napovedovanje, postavljanje vprašanj.

2. Med branjem: med odlomki oz. smiselnimi enotami: pogovor, pojasnjevanje

3. Po branju: pisanje informacij, pojasnjevanje, razjasnjevanje

Možnost uporabe VŽN pri odmorih širših tematskih sklopov. To je strategija z usmerjenimi vprašanji.

25. Dejavniki bralne učinkovitosti

Perceptijski dejavniki: to je gibanje oči, vidno in slušno razumevanje, kako stvari pridejo do nas in se nas dotaknejo s čutili.

Kognitivni dejavniki: splošne in specifične sposobnosti; razumem kaj berem – miselna obdelava ali *receptija*.

→ *Emocionalni dejavnik*: so motivacija, interes: rad berem, zanima me kaj se bo zgodilo.
Socialni kulturni dejavniki: socialno-ekonomski status oz. SES, socialni in kulturni vplivi iz ožjega in širšega okolja, otrokov interes za branje je produkt okolja.

26. Razvoj pisalne sposobnosti

1. stopnja:

- povezava med velikostjo pisave in velikostjo predmeta (lev, pikapolonica – dolga beseda za velik predmet)
- otroci se zavedajo, da ima beseda določeno število grafičnih znakov, ne zavedajo pa se, da so ti znaki črke (ni še faze fonološkega zavedanja)
- pisavo povezujejo s svojo zaznavo in znanjem o svetu

2. stopnja:

- zavedanje da obstajajo za različne stvari, različne oblike zapisov, ki niso poljubni, ampak so fiksirani.

3. stopnja:

- »hipoteza o zlogovanju«: otrok predvideva, da pomeni vsaka črka neki zlog, vendar ne ve katera katerega (sliši vse zloge – misli, da so črke dogovorjeni znaki za zloge)
- začetek procesa vzpostavljanja odnosa črka – glas

4. stopnja:

- utrditev zavedanja o zvezi med dolžino besede in številom zlogov/glasov v njej
- prične se proces analiziranja celote na posamezne dele.

5. stopnja:

- ponotranjenje znanja o pisanju
- uveljavi se abecedno načelo

27. Vizualno vodilo

Če se oko navadi slediti VV, potem ne preskakuje nazaj. Če namenoma pospešimo gibanje VV, s tem prisilimo oči, da se gibljejo hitreje. Število fiksacij je omejeno na 4 - 5 sekund. Če povečamo tempo gibanja z očmi, z vsako fiksacijo zajamemo več besed, dojemamo več smisla v gradivu in ga lažje razumemo. VV poveča hitrost branja za 50 %, to je od 274 na 465 strani. VV je npr. flomaster ali konica svinčnika, pisalo, s katerim si bralec označuje mesto, kjer bere. Lahko pa je tudi prstek, ki ovira branje in bralni čas lahko postane dolg, branje se upočasni itd.

28. Periferni vid

Vidimo tudi zunaj rumene pege. S perifernim vidom beremo naprej od točke fiksacije. Možgani informacijo vzporedno procesirajo in ukažejo očem, naj se premaknejo in kam naj se premaknejo. Fiksacijske točke so ponavadi zgoščene na sredi vrstice. Kar je na desni strani, procesira leva možganska polovica in obratno. Beremo tako, da ugibamo kaj bo napisano – to je prvi znak, da otrok ob branju misli; odraslo branje temelji na ugibanju.

29. Izurjeno branje

- odpravimo regresijo
- razširimo fokus fiksacije
- bolj uporabljamo periferni vid
- bolj izkoriščamo preobilje
- povečamo motivacijo
- hočemo vedeti zakaj beremo
- snov najprej pregledamo, preletimo
- naučimo se brati bralnih strategij

- ne beremo vseh tekstov na enak način

30. Razširjeni fokus fiksacije

- Če vizualno vodilo premikamo navpično navzdol, prisilimo oči, da zajemajo vrstico z eno samo fiksacijo.
- Prisilimo možgane, da smiselno uporabijo tudi tisto, kar vidijo s perifernim vidom.
- Ker beremo hitreje, zajemamo v kratkoročni spomin nekajkrat več informacij.
- Razumevanje je boljše.
- Izurjeni bralci zato z očmi sploh več ne sledijo od leve proti desni, od prve do zadnje vrstice na strani, ampak drsijo z očmi po sredini vrstice navzdol, postrani, zelo počasi. Zato berejo hitreje.
- Primerna je za branje časopisa – z očmi preletimo kaj piše
- Za branje pri ponavljanju.

31. Preizkus : pismenost učencev na koncu 1. r oz. na začetku 2. r OŠ

1. Poznavanje črk ob sliki: 16 sličic s črkami.
2. Poznavanje črk brez slike: 25 črk.
3. Branje besed: besede so si sledile po težavnostni stopnji (npr: in, za, na, luč, miza, tabla).
4. Branje in razumevanje prebranega: glasno branje besedila, sestavljenega iz 24 besed in 4 vprašanj.
5. Pisanje črk: N, U, G, R; pomen grafomotorike; pisanje besed (da, tam, zunaj, čebela).

32. Jactotova metoda

- Učitelj napiše poved na tablo, bere in kaže besede, učenci znajo besede na pamet, učenci berejo, učitelj bere besede pomešano, učenci jih kažejo, učitelj kaže besede pomešano, učenci berejo....
- Ko se tako naučijo globalnega branja, gre metoda v analizo (besede se po isti metodi razstavijo na zloge, nato v črke).
- Sledi pisanje (poteka po obratnem vrstnem redu → od glasu k povedi).

33. Postopek pridobivanja črk

Kompleksni postopek:

Takoj obravnavamo vso abecedo s pomočjo slikovno-črkovne stavnice. Učenci spoznavaajo najprej funkcijo sličic (približno 3 ure oz. tri šolske dni). Nato začnejo nastavljeni besede in povedi v obsegu celotne abecede, ne da bi pri tem vsi aktivno spoznali vse črke in glasove, s katerimi nastavlajo. Pomagajo jim sličice na stavčnih kartončkih. Na začetku izbiramo glasovno lažje besede. Te naj bodo kratke in pozorni bodimo tudi na izbor samih besed (tako da se besede enako pišejo in izgovarjajo).

Monografski postopek

V daljšem časovnem obdobju obravnavamo glasove in črke posamezno. Pri tem pazimo, da učenci pravilno oblikujejo glas in izboljšajo obliko črke. Ta postopek je bolj sistematičen, temeljit in za vse učence enak.

34. Faze spontanega opismenjevanja

1. ČEČKANJE (v 2. letu):
 - otrok čečka, navdušen je, da pisalo pušča sled, ni diferenciranja risanja in pisanja.
2. RISANJE IN PISANJE
 - iz čečkanja se v 3. letu razvije risanje in pisanje,
 - otrok ve, da »se piše« od leve k desni } to predstavlja ¼ pismenosti

- ponavlja podobne like
- ko ga prostor, ki je predviden besedilu (zaznamujejo ga poravnani robovi) omejuje, začne pisati izven tega prostora, izgubi se razmerje črk
- 3. ZNAKI PODOBNI ČRKAM
 - okoli 3. - 4. leta so znaki podobni črkam, otrok jih niza in kombinira z risbo (nekatero črke iz njegovega imena in iz besed *mama, ata, oči...*)
 - ve, da so črke raznih oblik
 - nariše jabolko, ki lahko predstavlja črko
 - opazi, da obstajajo ločila in jih tudi že »uporablja«
- 4. IZMIŠLJANJE ČRK
 - črke si tudi izmišlja, ve, da se vsebina izrazi s pisanjem, zato želi, da mu odrasli povedo, kaj je napisal; npr. narobe obrnjen J → orientacija v prostoru je pomembna!
- !!! Otroci s težavami pri branju potrebujejo strokovno pomoč – strokovnjaka, ki mu bo pomagal. Na področje motenj branja naše znanje ne seže.
- 5. UPORABLJA PRAVE ČRKE
 - okoli 5. leta uporablja prave črke
 - začne poslušati besede – fonološka analiza govora → poslušajo besede in tudi loči nekatere glasove; odrasle prosi za pomoč
 - besede zapiše z eno črko ali zlogom
 - z izbranimi samoglasniki iz te besede in soglasniškim skeletom zapiše besedo
 - npr.: Katja skuša zapisati svoje ime KATJA → KTAA / KAT(narobe obrnjen JA) (besedo otroku večkrat ponovimo – ne popravljamo napak)
- 6. OTROK PIŠE KOT SLIŠI
 - Otrok piše kot sliši - ne pravopisno pravilno
 - ne sliši meje med besedami, kadar ne delamo odmora med besedami → npr. KAKOSE (kako se),
 - ne sliši zvonečega nezvočnika (poljupčke),
 - otrok lahko tudi sliši meje med besedami in vse glasove v besedi

35. Ravni razumevanja (kombiniran pristop):

Raven samostojnega branja

- otroci dobro berejo brez pomagal, vokalizacije, subvokalizacije
- kažejo dobro razumevanje bralnega gradiva

Glasno branje:

- enakomeren ritem branja in ton, ki posnema naraven govor → izrazno branje;
- 99% točnost
- Dovoljene manjše napake (izpust črke, besede, zamenjava črke, besede), kar pa ne vpliva na pomen besedila

Razumevanje:

- 90 % točnost pri odgovorih na vprašanja iz prve, druge in tretje ravni. To pomeni, da mora biti otrok sposoben:
 - o slediti zaporedju dogodkov v besedilu
 - o ugotoviti v kakšnem odnosu so manj bistvene informacije do ključnih informacij v besedilu
 - o ugotoviti podobnosti in razlike med posameznimi deli besedila
 - o razumeti strukturo in organizacijo besedila
 - o informacije iz besedila povezuje s predznanjem

Raven, ki jo omogoča pouk

Glasno branje:

- 95 – 98 % točnost
- pojavljajo se manjše napake,
- manjše predznanje in manjši besedni zaklad zmanjšujeta točnost.
- zamenjava besed («Napačne besede» se pomensko ne vklaplajo v smiselno celoto)
- samokorekcija, kar kaže, da si pri razumevanju pomagajo s kontekstnim ključem (sklepa iz konteksta)
- kvaliteta pri drugem glasnem branju je bistveno večja kot pri prvem.

Razumevanje:

- 75 – 89 % točnost
- povezovanje predznanja bralca z informacijami iz besedila
- dobro razumevanje pri odgovarjanju na vprašanja in obnavljanju
- iz obnove je razvidno, da otroci obnavljajo tudi manj bistvene dele besedila
- možnost manjših napak pri interpretaciji
- za tega otoka je pomembno, da razvijamo njegove bralne strategije

Frustracijska raven

Otrok je ob branju frustriran (napetost, stres), kar je posledica slabe tehnike branja in nerazumevanja prebranega. Otrok uporablja vidna pomagala, vokalizacijo in subvokalizacijo. Gradivo je za učenca pretežno in ga ne razume, kljub učiteljevi pomoči in vodenjem.

Glasno branje:

- 90 % točnost (ali manjša),
- počasno ne tekoče branje,
- napake, ki spremenijo pomen besedila,
- napak se pogosto pri branju ne zavedajo in jih le redko sami popravijo,
- berejo besedo za besedo, pri čemer spreminjajo pomensko in skladijsko sliko besedila,
- kvaliteta drugega branja ni boljša kot kvaliteta prvega glasnega branja.

Razumevanje:

- 50 % točnost (ali manjša),
- obnove so nepopolne in pomanjkljive,
- pomnjenje je šibko,
- pogovor pred branjem kaže na šibke govorne sposobnosti, majhen besedni zaklad in predznanje,
- odgovori na vprašanja ali obnovo kažejo na slabo razumevanje organizacije gradiva,
- pri razumevanju prebranega si učenci ne pomagajo s kontekstnim ključem.

36. Ravni razumevanja pri branju

Kvalitativni pristop:

Besedno razumevanje

Učenci lahko odgovarjajo le na vprašanja nižje ravni, ki so vezana le na njihov spomin.

Vprašanja se lahko nanašajo na:

- posameznosti (specifična dejstva, termini, podatki)
- kategorije, kategorizacije, klasifikacije, postopke
- obče pojme, načela, teorije, definicije (če zahteva vprašanjele reprodukcijo, brez globljega razumevanja)

Največkrat ta spominska vprašanja sprešujejo po podrobnostih in se začenjajo z vprašalnicami: *kdo, kdaj, kateri; koliko, kaj je to*

Interpretivno razumevanje oz. razumevanje s sklepanjem

Bralec:

- dojemna bistvo (zna oblikovati jasno sliko o osrednjih problemih v besedilu)
- dojame povezanost med posameznimi deli besedila in jih zna razložiti
- zna sklepati in presojati na podlagi podatkov v besedilih (in napovedati kasnejše dogodke)
- zna izločiti nekaj medsebojno odvisnih pogledov in stališč ter njim pripadajočih podrobnosti

Vprašanja zahtevajo od učencev:

- nekaj, kar jim je sicer že znano povedo s svojimi besedami
- povedo glavne misli
- nadaljujejo začeto misel
- predlagajo rešitve
- napovejo posledice
- razčlenijo besedilo

Kritično, ustvarjalno, uporabno razumevanje

Učenec je sposoben:

- preoblikovati daljše besedilo v krajšo obliko
- obnoviti besedilo s svojimi besedami
- prevesti rezultate iz enega jezika v drugega (npr. iz tabele v verbalno obliko, miselni vzorec v besedilo),
- pojasniti primere in metafore
- uporabljati podatke pri reševanju novih problemov
- analizirati besedilo na posamezne sestavine in ugotoviti odnose med njimi
- odkriti argumente, ki bi opravičili stališče avtorja v besedilu
- analizirati domneve, ki jih avtor v besedilu ni eksplicitno navedel (= brati med vrsticami),
- oceniti veljavnost izjav v besedilu (je res ali ne)
- povezati ideje iz besedila z lastnim znanjem in pričakovanjem

37. Fonemična segmentacija (glasovna razčlenitev) in diskriminacija (glasovno razločevanje)

Fonemična segmentacija je sposobnost, da razčlenimo izgovorjeno besedo na posamezne glasove.

1. faza = faza razčlenjevanja besede na zloge
2. faza = razčlenjevanje besede na posamezne glasove

Fonemična diskriminacija ali glasovno razločevanje pa je sposobnost ločevanja posameznih glasov med seboj.

37. Načelo takta, obzirnosti, vljudnosti

Načelo takta, obzirnosti in vljudnosti vpliva na to, da sporočilo izrazimo v posredni obliki tako, da sporočevalec naslovniku prepusti večjo udeležbo pri odločitvi za dejanje in si tako ustvari ugodnejše možnosti za doseg želenega cilja (npr. ukaz sprevrže v prošnjo ali nasvet).

Sporočilo za katerega menimo, da bo naslovnika prizadelo, omilimo oz. naslovnika duševno pripravimo nanj. (Žal ti morem povedati, da nisi opravil izpita) -> Pri velelni povedi, ki naslovnika zavezuje k dejanju, izbiramo oblike, ki povečujejo vtis o njegovi samostojni odločitvi za dejanje.

Leech definira to načelo, kot postopek, s katerim se skušamo izogniti spornemu položaju in to počnemo z večjim ali manjšim trudom. Leech opozarja, da to načelo vpliva na posredno

izražanje vplivajnske vloge. Leech govori o dveh pragmatičnih lestvicah, ki vplivata na posredno izražanje:

- **Lestvica stroška/korist:**

Sporočevalec preden oblikuje sporočilo oceni strošek ali korist. Tako se odloči za **nasvet**, ko meni, da je dejanje bolj koristno za naslovnika, oz. za **zahtevo**, ko dejanje bolj koristi njemu.

- **Lestvica neobveznosti, izbirnosti:**

Določa, ali je odločitev za dejanje prepuščena bolj sporočevalcu ali bolj naslovniku.

V naši družbi je del bontona, da se izražamo preveč posredno, da smo vljudni in da nismo grobi.

Nihče nima rad, da mu ukazujemo, zato je prijetneje, če nam navidez prepuščajo, da izrečeno odločamo sami.

38. Fond ur – od 1. do 6. razreda (iz učnega načrta – koliko ur je v posameznem razredu)

V prvem triletju je namenjenih 700ur, in sicer 210ur v prvem (6 ur na teden) ter po 245 ur v drugem in tretjem (7 ur tedensko). V drugem triletju je pouku slovenščine namenjenih 525 ur, po 175 ur na leto v četrtem, petem in šestem razredu oz. 5 ur tedensko.

39. Opisno ocenjevanje nareka

Dr. Ropičeva meni, da ni dobro pretiravati s pisanjem po nareku v 2/9 in 3/9 OŠ. 2 x na leto daš isti narek, da vidiš napredek otrok.

- a. Prebereš cel narek.
- b. Poveš, kako boš narekoval – po delih, samo enkrat, poveš: konec povedi/konec nareka. (v 1. triadi je vejica samo pri naštevanju)
- c. Takoj oddajo zvezke (1. in 2. razred), 3. razred že lahko na koncu prebere narek 1x.

Pri vrednotenju pisanja po nareku pa klasificira naslednje napake: velika začetnica, izpust črk, dodatna črka, zamenjava črk, izpust besed, dodatna beseda, povezovanje besed, ločila, druge napake, skupno število napak.

V ta namen se pripravi tabela (seznam učencev in klasifikacija napak). Pogledamo, katera napaka dominira. Otroku to povemo in mu svetujemo, kako naj stanje izboljša.

Opisna ocena ima 3 stopnje:

1. ugotovimo, ali je izboljšal prvotno stanje
2. opozorimo na najdominantnejšo napako (če sta dve, izbereš eno)
3. jasno svetuješ, na kak način bo težavo/stanje izboljšal (če je napaka iz področja razločujočega poslušanja, svetuješ dopolnilni pouk, če pa je s področja šibkega spomina ali neznanja, pa svetuješ vaje doma)

40. Kaj je disleksija? (Slovenščina v 1. triletju devetletne OŠ)

»besedna slepota« = motnja pri zaznavanju pisane besede, pri branju, pisanju, črkovanju... Dislektik ima lahko slab kratkotrajni spomin, težave pri razlikovanju leve in desne, slabe organizacijske sposobnosti in slabo fizično koordinacijo.

Disleksija je mednarodno uveljavljen izraz za motnjo branja. Zraven poznamo še disgrafijo – motnja pisanja, s skupnim imenom pa ti dve motnji imenujemo legastenija.

41. Temeljni standardi znanja po 1. triletju za poljudnoznanstvene postopke (verjetno v učnem načrtu)

Po poslušanju (gledanju):

- odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih

- dopolni besedilo (npr. napiši nadaljevanje ali konec)
- ugotovi razlike med prvotnim besedilom in tako imenovano prvotno zgodbo

Učenec glasno in tiho bere:

- bere tekoče, pravilno in čim bolj knjižno

Po branju:

- odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih,
- dopolni besedilo (npr. napiši nadaljevanje ali konec)
- v seznamu najde zahtevane podatke

42. Motnje v opismenjevanja:

- **Okolje:**
 - Kulturni nivo
 - Motnja branja in pisanja v družini (legasteniki)
 - Branje kot vrednota
 - Spodbujanje, motivacija
- **Šola:**
 - Spodbujanje, motivacija
 - Usposobljenost učiteljev
 - Osnovna metoda opismenjevanja
 - Hitrost, trajanje
 - Fond ur slovenščine
- **Otrok:**
 - Govor
 - Pozornost
 - Vidna in slušna zaznava
 - Pomnjenje
 - Interesne sposobnosti
 - Interes, motivacija
 - Grafomotorične spretnosti

43. Učenci sodelujejo v pogovorih ter usvajajo temeljna načela dialoškega sporazumevanja:

- Pridobivajo si zaupanje do novega okolja in razvijajo pripravljenost za pogovarjanje s sošolci in učiteljem. (v manjših skupinah – dvojicah, z lutko = občutek varnosti)
- Pogovarjajo se med seboj, z učiteljem in drugimi sogovorci (začnejo pogovor oz. se smiselno odzovejo na govorjenje drugega.)
- Spoznavajo temeljna dialoška sporazumevanja in jih upoštevajo:
 - Spoznavajo spoštljive odgovore oseb (gospa/gospod, teta/stric); v pogovorih uporabljajo ustrezne odgovore.
 - Spoznavajo tikanje in vikanje ter okoliščine za tikanje oz. vikanje; v pogovorih uporabljajo ustrezno različico.
 - Spoznavajo, kdaj in kako se koga pozdravi; v pogovorih uporabljajo ustrezne pozdrave.
 - Spoznavajo, kdaj in kako se koga kaj prosi; v pogovorih uporabljajo vljudnostni izraz *prosim*.
 - Spoznavajo, kdaj in kako se komu za kaj zahvaliti; v pogovorih uporabljajo vljudnostni izraz *hvala*.
 - Spoznavajo, kdaj in kako se komu za kaj opravičiti; v pogovorih uporabljajo vljudnostni izraz *oprosti*.

- Spoznavajo, kdaj in kako se komu izreče voščilo; sošolcem, učitelju in drugim ob praznikih ustrezno voščijo.
- Spoznavajo, kdaj in kako se komu izreče priznanje; sošolcem in drugim izrekajo priznanje / čestitke za njihove dosežke.

44. Neumetnostno besedilo

Poslušajo (in gledajo):

- Poljudnoznanstvena besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. opis živali, predmeta, osebe...)
- Novice o aktualnih/zanimivih dogodkih

Po poslušanju:

- odgovori na učiteljeva ustna vprašanja o bistvenih podatkih
- povedo svoje mnenje o besedilu
- pripovedujejo o svojih izkušnjah, občutkih ob besedilu
- sami dopolnijo besedilo (nadaljevanje/konec)
- še enkrat poslušajo v posameznih prvinah spremenjeno besedilo/obnovo besedila ter popravljajo napake (vadijo kritično poslušanje)

Govorno nastopajo

45. Učenci berejo strokovna in publicistična besedila ter sami tvorijo podobna strokovna besedila:

Tiho (in glasno) berejo kratka neumetnostna besedila, in sicer:

- Poljudnoznanstvena besedila, povezana s temami drugih predmetnih področij (npr. opis razvoja živali/človeka/rastline/predmeta ...)
- Novice o aktualnih/zanimivih dogodkih
- Obrazce
- Javna obvestila

Po drugem branju:

- Ob besedilu odgovarjajo na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih
- povedo svoje mnenje o besedilu
- sami postavljajo vprašanja o vsebini besedila
- povedo svoje mnenje o besedilu ter ga skušajo utemeljiti
- pripovedujejo o svojih izkušnjah, občutkih ob besedilu
- sami dopolnijo besedilo (nadaljevanje/konec)
- ob učiteljevi pomoči izpolnjujejo obrazec
- v javnem obvestilu iščejo zahtevani podatek

...

Sami pišejo krajša besedila (opis osebe/živali/predmeta)

Pred pisanjem:

- ob učiteljevi pomoči izdelajo ogrodje miselnega vzorca
- po različnih virih iščejo manjkajoče podatke in jih vpišejo ogrodje miselnega vzorca

Med pisanjem osnutka:

- napišejo naslov in vrsto besedila
- miselni vzorec pretvorijo v zapisano besedilo(5. razred: uvod, jedro, zaključek)

Po pisanju osnutka:

- preberejo besedilo, najprej sami popravijo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake (nato pa ob pomoči učitelja/staršev/sošolcev...)
- prepišejo besedilo
- primerjajo svoja besedila in presojujejo

46. Austinova teorija govornih dejanj.

Austin pravi, da govorno dejanje ni samo govorno dejanje, ampak je tudi družbeno dejanje. Omenja **performative (dejavnike)** in **konstantive (opisnike)**. Pri performativih ni vseeno kdo reče, komu reče in odvisno je od okoliščin. Sporočila imajo predstavitveno in vplivanjsko funkcijo. Govorno dejanje je delil na dejanje izrekanja, s katerim opravimo vplivanjsko dejanje in dejanje učinkovanja. Potrebno se je ozirati na naslovnikove interese in potrebe, ter postavke o naslovnikovi vednosti. Družbeno dejanje je lahko tudi hierarhično in demokratično.